

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

САМАРИК ЄВГЕН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

**Механізм використання економічних методів управління для
підвищення ефективності підприємства**

спеціальність 073 Менеджмент
освітньо-професійна програма – Менеджмент
Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи МЕНз-41
Самарик Євген Олександрович

Науковий керівник:
канд. екон. наук, доцент Круп'як
Лідія Богданівна

Тернопіль – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	7
 РОЗДІЛ 2. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА МЕХАНІЗМУ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ТЕРЕБОВЛЯНСЬКОГО РАЙОННОГО СПОЖИВЧОГО ТОВАРИСТА.....	15
2.1. Діагностика використання економічних методів управління для забезпечення ефективності діяльності досліджуваного споживчого товариства.....	15
2.2. Оцінка ефективності механізму використання економічних методів управління досліджуваного споживчого товариства	23
 РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА	31
3.1. Стратегічні напрями підвищення ефективності використання економічних методів управління на підприємстві.....	31
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41

ВСТУП

Актуальність проблеми. Сучасний етап розвитку підприємницької діяльності характеризується високим рівнем динамічності економічних процесів, посиленням конкурентного середовища, нестабільністю ринкової кон'юнктури та необхідністю оперативного реагування суб'єктів господарювання на зовнішні й внутрішні виклики. За таких умов особливої ваги набуває формування результативної системи управління підприємством, здатної забезпечити ефективне використання ресурсного потенціалу, фінансову стійкість та довгострокову конкурентоспроможність. В цьому контексті одним із основних чинників забезпечення результативності управлінської діяльності є використання економічних методів управління, які ґрунтуються на застосуванні системи економічних важелів, фінансових інструментів, матеріального стимулювання та механізмів економічного регулювання. Їх практичне застосування сприяє формуванню економічної зацікавленості персоналу у досягненні високих результатів праці, підвищенні продуктивності діяльності та забезпеченні ефективного функціонування підприємства в цілому.

Економічні методи управління виступають важливою складовою механізму управлінського впливу, оскільки дозволяють поєднати стратегічні інтереси підприємства із матеріальними інтересами працівників та орієнтовані на використання мотиваційних стимулів, що забезпечують підвищення ефективності господарської діяльності без застосування жорсткого регламентування чи примусу.

Особливого значення проблема вдосконалення механізму використання економічних методів управління набуває в умовах зростання витрат виробництва, інфляційних процесів, нестабільності фінансового середовища та необхідності забезпечення високого рівня адаптивності підприємств до змін економічної ситуації. За таких умов ефективність діяльності суб'єкта господарювання значною мірою залежить від здатності керівництва формувати дієву систему економічного стимулювання, раціонально організовувати процеси планування, фінансового забезпечення, контролю витрат та управління

результатами діяльності. У зв'язку з цим дослідження механізму використання економічних методів управління для підвищення ефективності підприємства є актуальним як з практичної, так і з теоретичної точки зору.

Ступінь висвітлення в літературі. Дослідження економічних методів управління підприємством посідає важливе місце у сучасній економічній науці. Питання підвищення результативності господарської діяльності, удосконалення механізмів економічного впливу та забезпечення ефективного функціонування підприємств висвітлено у працях В. Битова [7], О. Гереги [9], О. Кириченка [11], П. Куцика [19], Н. Резнікової [29], Г. Селезньової [31] та інших учених. Наукові підходи, запропоновані дослідниками, охоплюють проблематику матеріального стимулювання персоналу, управління фінансовими ресурсами, оптимізації витрат і формування ефективної системи економічного регулювання діяльності підприємства. Водночас трансформаційні процеси в економіці та посилення конкурентного середовища зумовлюють необхідність подальшого розвитку теоретичних положень і практичних інструментів застосування економічних методів управління відповідно до сучасних умов господарювання.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму використання економічних методів управління для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

дослідити теоретико-методологічні засади використання економічних методів управління для підвищення ефективності підприємства;

продіагностувати використання економічних методів управління для забезпечення ефективності діяльності досліджуваного споживчого товариства;

здійснити оцінку ефективності механізму використання економічних методів управління досліджуваного споживчого товариства;

розробити напрями щодо вдосконалення механізму використання економічних методів управління підприємством;

надати рекомендації щодо розробки стратегічних напрямів підвищення ефективності використання економічних методів управління на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес управління діяльністю підприємства в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів використання економічних методів управління для забезпечення ефективності функціонування Тереховлянського районного споживчого товариства..

Методи дослідження. «Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, що забезпечили комплексне дослідження механізму використання економічних методів управління для підвищення ефективності діяльності підприємства. У процесі дослідження використано методи аналізу і синтезу, системного аналізу, порівняння, економіко-статистичні методи та метод логічного узагальнення. Методи аналізу і синтезу застосовано для узагальнення теоретичних підходів до сутності економічних методів управління та визначення їх ролі у системі менеджменту підприємства. За допомогою системного аналізу Тереховлянське районне споживче товариство розглянуто як цілісну соціально-економічну систему. Метод порівняння використано для оцінювання динаміки економічних показників діяльності споживчого товариства та визначення ефективності застосування економічних методів управління. Економіко-статистичні методи дали можливість здійснити аналіз фінансово-економічних показників, продуктивності праці, товарообігу та результативності використання ресурсів. Метод логічного узагальнення використано для формування висновків і практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму використання економічних методів управління для підвищення ефективності діяльності досліджуваного споживчого товариства» .

Теоретична новизна кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні та обґрунтуванні теоретико-методологічні засади використання економічних методів управління для підвищення ефективності підприємства.

Практична значимість дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для підвищення ефективності системи управління Теребовлянським районним споживчим товариством, удосконалення механізмів економічного стимулювання та забезпечення стабільного розвитку досліджуваного суб'єкта господарювання в умовах конкурентного ринкового середовища.

Апробація результатів дослідження. «Результати роботи пройшли апробацію на VII Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів» (22 травня 2026 року) та були опубліковані тези доповіді «Вдосконалення механізму використання економічних методів управління для підвищення ефективності підприємств», Тернопіль: ЗУНУ, 2026р.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах трансформації економічного середовища, посилення конкурентної боротьби та нестабільності ринкових процесів особливого значення набуває формування ефективної системи управління підприємством.

Діяльність підприємств, які пройшли складний шлях ринкових трансформацій, пов'язана з вирішенням низки складних проблем. Зокрема, завдяки різноманітності сфер і видів діяльності сучасне підприємство має низьку адаптивність, самоорганізацію і самоврядування; низький рівень впровадження наукових досліджень і культури бізнесу; відсутність потужного «мозкового центру» підприємства унеможливорює мобільне опрацювання конструктивних управлінських рішень в умовах високого ризику [4]. Всі ці питання мають вирішуватися на локальному рівні, в системі управління діяльністю підприємств, оскільки успішне функціонування окремих одиниць суспільного виробництва сприяє зростанню загальногосподарського добробуту вітчизняної економіки в цілому.

Одним із основних елементів такої системи виступають економічні методи управління, які забезпечують вплив на результати господарської діяльності через використання економічних важелів, стимулів і механізмів регулювання.

Економічні методи управління являють собою сукупність способів і прийомів впливу на діяльність підприємства та його працівників за допомогою економічних інструментів, що спрямовані на досягнення стратегічних і поточних цілей господарювання [11]. Їх застосування ґрунтується на використанні матеріальних інтересів суб'єктів господарювання, що дозволяє забезпечити поєднання інтересів працівників, структурних підрозділів і підприємства в цілому.

Економічні методи управління забезпечують реалізацію економічних інтересів суб'єктів господарювання через систему матеріального стимулювання, фінансових важелів, планування, ціноутворення, кредитування та інших економічних інструментів. Їх використання спрямоване на досягнення оптимального співвідношення між витратами ресурсів та кінцевими результатами діяльності підприємства та сприяє формуванню мотиваційного середовища, у якому персонал зацікавлений у підвищенні продуктивності праці, покращенні якості продукції та зростанні прибутковості підприємства.

Зазначимо, що економічні методи відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності підприємства. Використання механізмів фінансового планування, бюджетування та контролю витрат дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, підтримувати ліквідність та забезпечувати ефективний розподіл фінансових ресурсів. Раціональна система фінансового управління сприяє мінімізації витрат, оптимізації структури капіталу та підвищенню рівня рентабельності діяльності.

Одним із найважливіших напрямів реалізації економічних методів є система матеріального стимулювання працівників. Рівень заробітної плати, преміювання, надбавки та інші форми матеріального заохочення безпосередньо впливають на трудову активність персоналу та результати його діяльності. Ефективна система стимулювання дозволяє підвищити продуктивність праці, знизити рівень плинності кадрів та забезпечити формування стабільного трудового колективу [15].

Економічні методи управління тісно пов'язані із системою економічних відносин на підприємстві та реалізуються через фінансово-економічний механізм господарювання. Вони охоплюють систему планування, фінансування, кредитування, оподаткування, ціноутворення, економічного стимулювання та матеріальної відповідальності. Водночас, економічні методи мають суттєве значення і для забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Застосування сучасних методів ціноутворення, управління витратами та інвестиційної діяльності створює умови для підвищення якості

продукції, впровадження інновацій та зміцнення ринкових позицій підприємства. У сучасному конкурентному середовищі саме економічна ефективність управлінських рішень визначає можливості підприємства щодо довгострокового розвитку. Разом з тим, економічні методи сприяють підвищенню ефективності використання виробничих ресурсів. За допомогою системи економічних нормативів, показників ефективності та внутрішнього контролю підприємство отримує можливість оцінювати результативність діяльності окремих структурних підрозділів і своєчасно виявляти резерви підвищення ефективності господарювання.

У сучасних умовах цифровізації економіки роль економічних методів управління суттєво зростає. Використання інформаційно-аналітичних систем, автоматизованого обліку, цифрового планування та фінансового моніторингу дозволяє підвищити точність управлінських рішень і забезпечити оперативне реагування на зміни зовнішнього середовища [33]. Разом з тим, використання економічних методів управління сприяє: підвищенню продуктивності праці; забезпеченню прибутковості діяльності підприємства; зростанню конкурентоспроможності; ефективному використанню ресурсного потенціалу; посиленню мотивації персоналу; покращенню фінансових результатів діяльності.

Економічні методи управління діяльністю підприємства є важливим інструментом впливу на результати господарювання, оскільки забезпечують узгодження економічних інтересів працівників, структурних підрозділів і підприємства загалом. Їх застосування ґрунтується на використанні економічних важелів, стимулів та механізмів, спрямованих на підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності, забезпечення конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей підприємства [15]. При цьому особливістю економічних методів управління є опосередкований характер впливу, що базується на створенні умов економічної зацікавленості у досягненні високих результатів діяльності.

Зазначимо, що економічні методи управління класифікуються за різними

ознаками залежно від характеру впливу, сфери застосування та функціонального призначення (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Види економічних методів управління діяльністю підприємства за кваліфікаційними ознаками

Класифікаційна ознака	Види економічних методів управління
За характером економічного впливу	Методи прямого впливу
	Методи непрямого впливу
За функціональним призначенням	Планово-економічні
	Фінансові
	Комерційні
	Стимулюючі
За сферою застосування	Виробничі
	Маркетингові
	Інвестиційні
За рівнем управління	Загальнодержавні
	Галузеві
	Внутрішньогосподарські
За спрямованістю впливу	Методи матеріального стимулювання
	Методи економічного регулювання
За часовим горизонтом	Стратегічні
	Тактичні
	Оперативні

Примітка. Складено автором [6]

За характером економічного впливу економічні методи поділяють на методи прямого та непрямого впливу. Методи прямого впливу передбачають безпосередній вплив на результати діяльності підприємства через планування, фінансування, кредитування чи систему оплати праці. Методи непрямого впливу реалізуються через економічне стимулювання, податкову політику, систему цін та інші регуляторні механізми, що формують економічну мотивацію працівників і суб'єктів господарювання.

За функціональним призначенням економічні методи управління класифікують на планово-економічні, фінансові, комерційні та стимулюючі. Планово-економічні методи охоплюють прогнозування, стратегічне та

оперативне планування, нормування ресурсів, бізнес-планування та економічний аналіз. Їх використання сприяє визначенню пріоритетних напрямів розвитку підприємства та раціональному розподілу ресурсів.

Фінансові методи управління включають фінансування, кредитування, оподаткування, ціноутворення, інвестування та страхування. Вони забезпечують формування фінансових ресурсів підприємства, підтримання платоспроможності та фінансової стійкості, а також створюють умови для ефективного використання капіталу. Водночас, комерційні методи пов'язані з організацією збутової діяльності, управлінням витратами, формуванням прибутку та забезпеченням рентабельності підприємства. Вони спрямовані на досягнення позитивних фінансових результатів і зміцнення ринкових позицій суб'єкта господарювання.

Особливе місце займають методи економічного стимулювання, які передбачають застосування матеріального заохочення, преміювання, участі працівників у прибутках, системи бонусів та інших інструментів мотивації персоналу. Їх використання сприяє підвищенню продуктивності праці, зацікавленості працівників у результатах діяльності підприємства та формуванню ефективної системи мотивації.

За рівнем управління економічні методи поділяють на загальнодержавні, галузеві та внутрішньогосподарські. Загальнодержавні методи реалізуються через державну економічну політику, податкову систему, кредитно-грошове регулювання та нормативно-правове забезпечення діяльності підприємств. Галузеві методи враховують специфіку окремих сфер економіки та особливості функціонування підприємств певної галузі. Внутрішньогосподарські методи застосовуються безпосередньо на підприємстві та охоплюють внутрішнє планування, бюджетування, систему контролю та мотивації персоналу.

За сферою застосування виокремлюють виробничі маркетингові та інвестиційні методи. При цьому, виробничі методи використовуються для управління виробничими процесами та ефективністю використання ресурсів, маркетингові - пов'язані з ціноутворенням, формуванням попиту, просуванням

продукції та збутом, а інвестиційні методи спрямовані на управління інвестиційною діяльністю та розвитком підприємства.

За спрямованістю впливу економічні методи управління доцільно поділяють на методи матеріального стимулювання та методи економічного регулювання. Методи матеріального стимулювання спрямовані на формування економічної зацікавленості працівників у досягненні високих результатів праці та підвищенні ефективності діяльності підприємства. Їх застосування передбачає використання системи оплати праці, преміювання, матеріального заохочення, бонусних виплат, участі працівників у прибутках та інших мотиваційних інструментів. Реалізація зазначених методів сприяє підвищенню продуктивності праці, активізації трудової діяльності персоналу та формуванню відповідальності за кінцеві результати господарювання. Разом з тим, методи економічного регулювання забезпечують узгодження та координацію економічних процесів у межах підприємства шляхом застосування фінансових, податкових, цінових і кредитних механізмів. Їх використання спрямоване на підтримання стабільності функціонування підприємства, раціональне використання ресурсів, оптимізацію витрат і забезпечення належного рівня фінансової стійкості. У сучасних умовах господарювання економічне регулювання виступає важливим інструментом адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища та підвищення його конкурентоспроможності.

За часовим горизонтом економічні методи управління класифікують на стратегічні, тактичні та оперативні. Стратегічні методи орієнтовані на досягнення довгострокових цілей розвитку підприємства та формування його конкурентних переваг у перспективі. Вони охоплюють стратегічне планування, інвестиційну політику, прогнозування розвитку ринку та визначення пріоритетних напрямів діяльності підприємства. Водночас, тактичні методи управління забезпечують реалізацію середньострокових управлінських рішень і спрямовані на досягнення конкретних результатів у межах визначених стратегічних цілей. До них належать поточне планування, бюджетування,

управління витратами, формування системи мотивації та координація діяльності структурних підрозділів. Разом з тим, оперативні методи використовуються для поточного регулювання діяльності підприємства та оперативного реагування на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища. Їх застосування дозволяє забезпечити безперервність виробничо-господарських процесів, своєчасне прийняття управлінських рішень та ефективний контроль за виконанням поставлених завдань.

Зазначимо, що класифікація економічних методів управління дозволяє систематизувати інструменти економічного впливу на діяльність підприємства та забезпечує формування ефективного механізму управління. Раціональне поєднання різних груп економічних методів сприяє підвищенню результативності діяльності підприємства, зміцненню його конкурентних переваг та забезпеченню сталого розвитку в умовах динамічного ринкового середовища.

Методологічні засади застосування економічних методів управління ґрунтуються на використанні системного, процесного, ситуаційного та комплексного підходів до організації управлінської діяльності підприємства (табл.1.2). Їх поєднання забезпечує формування ефективного механізму управління, орієнтованого на досягнення стратегічних і поточних цілей суб'єкта господарювання.

Рис.1.2. Методологічні підходи до використання економічних методів управління діяльністю підприємства

Примітка. Побудовано автором на основі [7]

Системний підхід розглядає підприємство як складну соціально-економічну систему, у межах якої всі елементи функціонують у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. За таких умов економічні методи управління виступають інструментом узгодження діяльності структурних підрозділів, забезпечення збалансованості ресурсів і координації управлінських процесів. Водночас, процесний підхід базується на розумінні управління як безперервного процесу реалізації взаємопов'язаних функцій, серед яких планування, організація, мотивація та контроль. Використання економічних методів у межах цього підходу сприяє підвищенню результативності управлінських рішень, оптимізації використання ресурсів та забезпеченню стабільності функціонування підприємства.

«Ситуаційний підхід передбачає адаптацію економічних методів управління відповідно до умов внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Вибір конкретних управлінських інструментів залежить від фінансового стану суб'єкта господарювання, рівня конкурентного середовища, галузевої специфіки, ресурсного потенціалу та впливу зовнішніх економічних чинників. Такий підхід дозволяє підвищити гнучкість системи управління та забезпечити її адаптивність до змін ринкового середовища» [22]. Разом з тим, комплексний підхід орієнтований на поєднання економічних, адміністративних і соціально-психологічних методів управління. Його застосування створює умови для всебічного управлінського впливу на діяльність підприємства та сприяє досягненню високого рівня ефективності функціонування організації.

Отже, економічні методи управління виступають важливим чинником забезпечення ефективності діяльності підприємства. Їх застосування сприяє підвищенню результативності господарської діяльності, зміцненню фінансової стійкості, посиленню трудової мотивації персоналу та забезпеченню конкурентних переваг підприємства в умовах сучасних викликів.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА МЕХАНІЗМУ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ТЕРЕБОВЛЯНСЬКОГО РАЙОННОГО СПОЖИВЧОГО ТОВАРИСТА

2.1. Діагностика використання економічних методів управління для забезпечення ефективності діяльності досліджуваного споживчого товариства

У сучасних умовах нестабільності економічного середовища, посилення конкурентного тиску та трансформації споживчого ринку особливого значення набуває ефективне використання економічних методів управління діяльністю підприємств кооперативного сектору.

«Споживче товариство – це добровільне об'єднання фізичних або юридичних осіб для спільного ведення господарської діяльності з метою поліпшення свого економічного та соціального стану. Воно здійснює торгівельну, заготівельну, виробничу та іншу діяльність, не заборонену чинним законодавством України, сприяє створенню соціально-економічної інфраструктури в зоні своєї діяльності» [27]. Для споживчих товариств, які функціонують у сфері торгівлі, заготівлі, надання послуг та забезпечення потреб населення, економічні методи управління виступають важливим інструментом впливу на результати господарювання, фінансову стійкість і рівень конкурентоспроможності.

Теребовлянське районне споживче товариство на добровільних засадах входить до складу Тернопільської обласної спілки споживчих товариств, виконує зобов'язання членів спілки, визначених її Статутом та має право вільного виходу з неї, а також делегує спілці, членом якої воно є, частину своїх повноважень та виконання окремих функцій [24]. Діяльність Теребовлянського районного споживчого товариства будується на принципах добровільності членства, демократизму, соціальної справедливості, взаємодопомоги та співробітництва, вільного господарського функціонування на основі ринкових

відносин [24].

Відносини, пов'язані з створенням і діяльністю споживчого товариства, регулюються Законами України «Про кооперацію», «Про споживчу кооперацію» [27], іншими законодавчими актами України і нормативними документами облспоживспілки та Центральної спілки споживчих товариств України (Укоопспілки). При цьому основним документом, що регулює діяльність споживчого товариства, є Статут [24]. Споживче товариство вважається створеним, набуває права юридичної особи, здійснює господарську та іншу діяльність з дня його державної реєстрації, має самостійний баланс, печатку та штампи з своєю назвою.

Організаційно-господарська структура Тербовлянського районного споживчого товариства сформована як комплекс взаємопов'язаних підприємств і господарських підрозділів системи споживчої кооперації, діяльність яких спрямована на забезпечення торговельних, ринкових, заготівельних, орендно-майнових та сервісних процесів. Функціонування зазначених структурних елементів забезпечує реалізацію основних напрямів господарської діяльності товариства, сприяє формуванню товарообігу, розвитку кооперативної інфраструктури та задоволенню потреб населення у товарах і послугах. Організаційно-господарська структура Тербовлянського районного споживчого товариства представлена на рисунку 2.1. До її складу входять торговельні підприємства, заклади громадського харчування, ринкові об'єкти, заготівельні підрозділи, сервісно-орендні структури, а також кооперативні підприємства, що здійснюють діяльність у різних сферах господарювання [24]. Формування такої організаційно-господарської системи сприяє забезпеченню комплексного обслуговування населення, створює умови для ефективної організації торговельної та заготівельної діяльності, надання послуг громадського харчування, а також реалізації майново-господарських і сервісних функцій у межах діяльності споживчої кооперації.

Аналіз організаційно-господарської структури Тербовлянського районного споживчого товариства дає підстави стверджувати, що найбільші

обсяги товарообігу формують окремі структурні підрозділи, діяльність яких безпосередньо пов'язана із здійсненням торговельних та ринкових операцій.

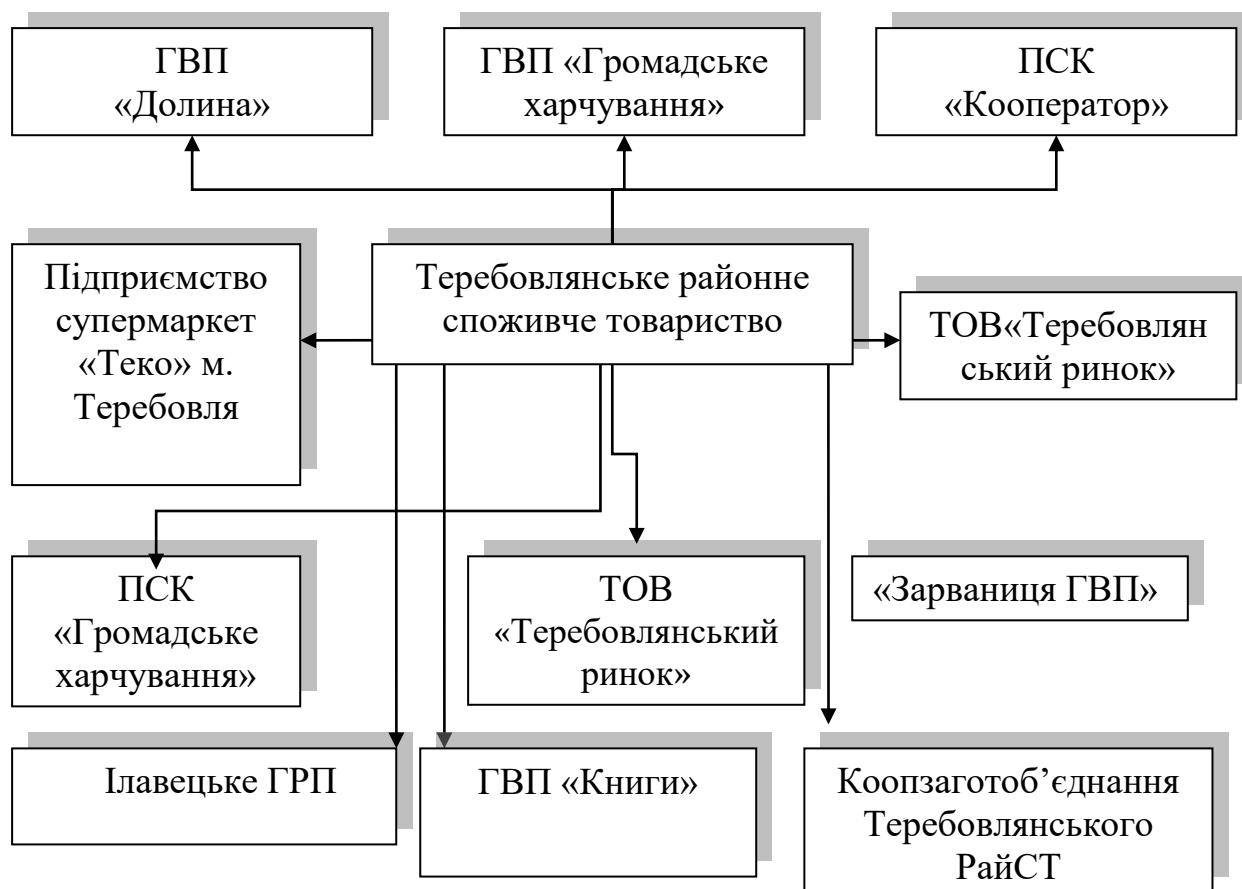

Рис. 2.1. Організаційна структура Тербовлянського районного споживчого товариства

Примітка. Складено на основі [24]

Провідне місце за обсягами реалізації товарів, імовірно, займає підприємство «Супермаркет Теко м. Тербовля». Високий рівень товарообігу даного підприємства зумовлений постійним здійсненням роздрібної торгівлі, широким асортиментом продовольчих і непродовольчих товарів, значною інтенсивністю купівельної активності населення, а також стабільним формуванням основної частини фінансових надходжень торговельної мережі РайСТ.

Важливе місце у структурі товарообігу також посідає ГВП «Долина», діяльність якого орієнтована на реалізацію продовольчих товарів та продукції повсякденного споживання. Завдяки забезпеченню населення товарами першої

необхідності цей підрозділ формує вагому частку кооперативного товарообігу.

Суттєве значення для господарської діяльності РайСТ має і ТОВ «Теребовлянський ринок». Особливість його функціонування полягає у формуванні доходів переважно за рахунок надання ринкових послуг, оренди торговельних місць та здійснення супутньої комерційної діяльності. Ринок виконує важливу соціально-економічну функцію, оскільки створює сприятливі умови для розвитку малого та середнього підприємництва, сприяє розширенню каналів збуту місцевої продукції та забезпечує додаткові надходження до місцевої економіки. Водночас окремі структурні підрозділи характеризуються нижчим рівнем товарообігу. До таких належать ГВП «Книги», ПСК «Громадське харчування», кооперативні заготівельні підрозділи, а також частина сільських торговельних об'єктів, діяльність яких має локальний або вузькоспеціалізований характер. Відтак, основну роль у формуванні товарообігу та забезпеченні фінансової стабільності Теребовлянського районного споживчого товариства, ймовірно, відіграють підприємство «Супермаркет Теко», ГВП «Долина» та ТОВ «Теребовлянський ринок», які забезпечують основний обсяг торговельних операцій та фінансових надходжень у системі споживчої кооперації.

Теребовлянське РайСТ здійснює господарську діяльність відповідно до зареєстрованих видів економічної діяльності, визначених КВЕД. Провідним напрямом функціонування товариства є діяльність, яка пов'язана із наданням в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна. У межах цього напрямку товариство забезпечує управління, утримання та використання об'єктів нерухомості, зокрема торговельних приміщень, магазинів, складів та інших майнових об'єктів, а також здійснює передачу їх в орендне користування [24]. Поряд із основним видом діяльності РайСТ реалізує й інші напрями господарювання. Зокрема, передбачає здійснення реалізації широкого асортименту товарів через власну торговельну мережу; роздрібна торгівля на ринках і в об'єктах дрібнороздрібної мережі; операції з нерухомим майном», що охоплює придбання, реалізацію та управління майновими активами;

надання транспортних послуг, що передбачає використання транспортних ресурсів товариства у сфері орендних відносин.

Аналіз основних фінансово-економічних показників Тереховлянського РайСТ за 2022-2025 рр. дає змогу оцінити динаміку результативності господарської діяльності підприємства, рівень фінансової стійкості та ефективність використання ресурсного потенціалу в умовах нестабільного економічного середовища (табл.2.1). Дослідження показує, що протягом аналізованого періоду діяльність підприємства характеризувалася нерівномірністю фінансових результатів, що було зумовлено змінами ринкової кон'юнктури, коливанням обсягів реалізації та особливостями внутрішнього управління.

Таблиця 2.1

**Основні фінансово-економічні показники Тереховлянського РАЙСТ
за 2022-2025 рр.**

Показник	Роки			
	2022	2023	2024	2025
Дохід, тис. грн	2 775,0	6 591,0	9 972,0	3 553,0
Чистий прибуток, тис. грн	116,0	1 045,0	509,0	317,0
Рентабельність, %	4,18	15,85	5,10	8,92
Активи, тис. грн	14 805,0	16 040,0	16 389,0	16 696,0
Зобов'язання, тис. грн	430,0	189,0	202,0	421,0
Кількість працівників, осіб	5	4	4	4

Примітка. Складено автором на основі [24]

Упродовж 2022-2024 рр. Тереховлянське РайСТ характеризувалося позитивною динамікою доходів. Обсяг доходу зріс із 2 775,0 тис. грн у 2022 р. до 9 972,0 тис. грн у 2024 р., тобто майже у 3,6 раза. Така тенденція свідчить про активізацію господарської діяльності підприємства, підвищення результативності використання економічних методів управління, а також ефективніше залучення та використання ресурсного потенціалу. Водночас у 2025 р. дохід скоротився до 3 553,0 тис. грн, що на 64,4 % менше порівняно з попереднім роком. Подібна динаміка свідчить про суттєве зменшення масштабів торговельної діяльності підприємства, скорочення обсягів

надходження товарів та зниження інтенсивності господарських операцій. Зменшення товарообігу також може вказувати на скорочення товарних запасів і погіршення ділової активності товариства.

Скорочення обсягів надходження товарів могло бути зумовлене впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників. Серед основних причин доцільно виокремити зниження платоспроможного попиту населення, погіршення купівельної спроможності споживачів, ускладнення логістичних процесів та порушення постачальницьких зв'язків. Негативний вплив також могли мати скорочення кількості постачальників, недостатність оборотних коштів для формування необхідного товарного запасу, посилення конкурентного тиску з боку приватних торговельних мереж, а також можливе переорієнтування діяльності підприємства на менш ризикові напрями, зокрема орендну діяльність.

Динаміка чистого прибутку підприємства мала нестійкий характер. Найвищий рівень прибутковості було досягнуто у 2023 р., коли чистий прибуток становив 1 045,0 тис. грн. У наступні роки спостерігалось його скорочення: у 2024 р. показник знизився до 509,0 тис. грн, а у 2025 р. – до 317,0 тис. грн. Незважаючи на збереження позитивного фінансового результату, тенденція до зменшення прибутку свідчить про послаблення ефективності механізму управління витратами та доходами підприємства. Водночас, показники рентабельності підтверджують нерівномірність результативності діяльності товариства. Найвищий рівень рентабельності був зафіксований у 2023 р. – 15,85 %, що свідчило про найбільш ефективне співвідношення між отриманими доходами та витратами підприємства. У 2024 р. рентабельність знизилася до 5,10 %, однак у 2025 р. відбулося її часткове відновлення до 8,92 %. Це дає підстави стверджувати, що підприємство змогло частково компенсувати скорочення доходів шляхом оптимізації витрат або зміни структури господарської діяльності. Відтак, така тенденція свідчить про підвищення ефективності управління витратами, оптимізацію структури господарської діяльності та більш раціональне використання наявних ресурсів

РайСТ.

Вартість активів Тереховлянського РайСТ упродовж досліджуваного періоду поступово зростала – з 14 805,0 тис. грн у 2022 р. до 16 696,0 тис. грн у 2025 р. Збільшення активів свідчить про збереження та зміцнення майнової бази підприємства. Водночас ефективність використання активів була нестабільною. Якщо у 2022 р. на 1 грн активів припадало 0,19 грн доходу, то у 2024 р. цей показник зріс до 0,61 грн, що свідчило про значне підвищення ділової активності. Проте у 2025 р. показник скоротився до 0,21 грн, що характеризує зниження продуктивності використання наявних ресурсів. Разом з тим, рівень зобов'язань підприємства залишався відносно низьким упродовж усього аналізованого періоду. У 2025 р. їх обсяг становив 421,0 тис. грн при загальній вартості активів 16 696,0 тис. грн. Частка зобов'язань у структурі активів становила близько 2,5 %, що свідчить про незначне боргове навантаження та достатньо високий рівень фінансової стійкості підприємства.

Отже, результати аналізу дають підстави стверджувати, що Тереховлянське РайСТ має достатню майнову базу, низьке боргове навантаження та зберігає прибутковість, однак ефективність використання економічних методів управління є нестабільною. Найбільш проблемним є 2025 р., коли відбулося різке скорочення доходу при збереженні майже незмінного обсягу активів. Це вказує на потребу посилення фінансового планування, контролю доходів і витрат, активнішого використання майна та перегляду підходів до формування джерел доходу. Разом з тим, скорочення товарообігу могло бути зумовлене комплексом зовнішніх і внутрішніх чинників. Серед основних причин доцільно виокремити зниження платоспроможного попиту населення, посилення конкурентного середовища у сфері торгівлі, скорочення кількості торговельних об'єктів, зменшення рівня ділової активності в регіоні, а також можливу переорієнтацію підприємства на менш прибуткові напрями діяльності. Важливий вплив на результати функціонування товариства також мали чинники воєнно-економічної нестабільності, які спричинили ускладнення умов ведення господарської діяльності та зниження споживчої активності.

У процесі дослідження було здійснено аналіз фінансово-економічних показників госпрозрахункового відокремленого підрозділу «Долина», засновником якого є Теребовлянське РАЙСТ. Основними напрямками діяльності ГВП «Долина» є здійснення торговельної діяльності, реалізація продовольчих товарів, організація дрібнороздрібної спеціалізованої торгівлі, надання орендних послуг щодо транспорту та обладнання, а також забезпечення функціонування об'єктів системи споживчої кооперації (табл.2.2).

Таблиця 2.2

**Основні фінансові показники ГВП «Долина» Теребовлянського РАЙСТ
за 2022-2025 рр.**

Показник	Роки				
	2022	2023	2024	2025	I-квартал 2026
Дохід, тис. грн	8094,0	7263,0	6590,0	6868,0	1 475,0
Чистий прибуток, тис. грн	67,0	52,0	41,0	3,0	-41,0
Рентабельність, %	0,83	0,72	0,62	0,04	- 2,78
Активи, тис. грн	1765,0	1783,0	1687,0	1610,0	340,0
Зобов'язання, тис. грн	428,0	427,0	316,0	256,0	6,0
Кількість працівників, осіб	16	11	12	9	9

Примітка. Складено автором на основі [24]

Дослідження фінансових показників ГВП «Долина» Теребовлянського РАЙСТ за 2022-2025 рр. засвідчує погіршення результативності господарської діяльності підприємства. За аналізований період обсяг доходу зменшився з 8094,0 тис. до 6868,0 тис. грн., що вказує на скорочення обсягів реалізації продукції та послуг. При цьому, за I квартал 2026 року фінансові показники засвідчують погіршення результатів господарської діяльності підприємства. Обсяг доходу становив 1475,0 тис. грн., що відображає обмежені масштаби здійснення господарських операцій. Разом з тим, аналогічні зміни відбулися і щодо фінансових результатів діяльності. Чистий прибуток скоротився з 67,0 тис. грн. у 2022 році до 3,0 тис. грн. у 2025 році, а за I квартал 2026 року отримало збиток у сумі 41,0 тис. грн, тоді як у 2025 році його діяльність залишалася прибутковою. Це характеризує зниження ефективності

функціонування підприємства та перевищення витрат над отриманими доходами. Рівень рентабельності знизився з 0,83 % до 0,04 %, що характеризує зменшення ефективності функціонування підприємства. При цьому, рентабельність за I квартал 2026 року має від'ємне значення, що свідчить про збитковість діяльності підприємства та перевищення витрат над отриманими доходами.

У 2025 році обсяг активів підприємства становив 1610,0 тис. грн., що є нижчим порівняно з початком досліджуваного періоду. Разом із тим зменшення зобов'язань із 428,0 тис. грн. до 256,0 тис. грн. свідчить про скорочення боргового навантаження. Водночас, чисельність персоналу зменшилася з 16 до 9 осіб, що може бути наслідком оптимізації витрат та адаптації підприємства до скорочення масштабів діяльності. Відтак, отримані результати характеризують погіршення фінансово-економічного стану підприємства та підтверджують необхідність удосконалення управління ресурсами й збутовою діяльністю.

2.2. Оцінка ефективності механізму використання економічних методів управління в досліджуваному споживчому товаристві

Оцінка ефективності механізму використання економічних методів управління в Тереховлянському районному споживчому товаристві дає змогу визначити рівень результативності управлінської діяльності, ефективність використання ресурсів та здатність підприємства забезпечувати стабільне функціонування в умовах змінного економічного середовища. Економічні методи управління виступають важливим інструментом впливу на результати господарської діяльності, оскільки забезпечують регулювання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів на основі економічних стимулів та показників ефективності.

У діяльності Тереховлянського РайСТ застосовуються такі економічні методи управління, як планування, фінансове прогнозування, економічний аналіз, матеріальне стимулювання, ціноутворення, управління витратами та контроль фінансових результатів (рис.2.1). Використання зазначених методів

спрямоване на забезпечення прибутковості діяльності, оптимізацію витрат, підтримання фінансової стійкості та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

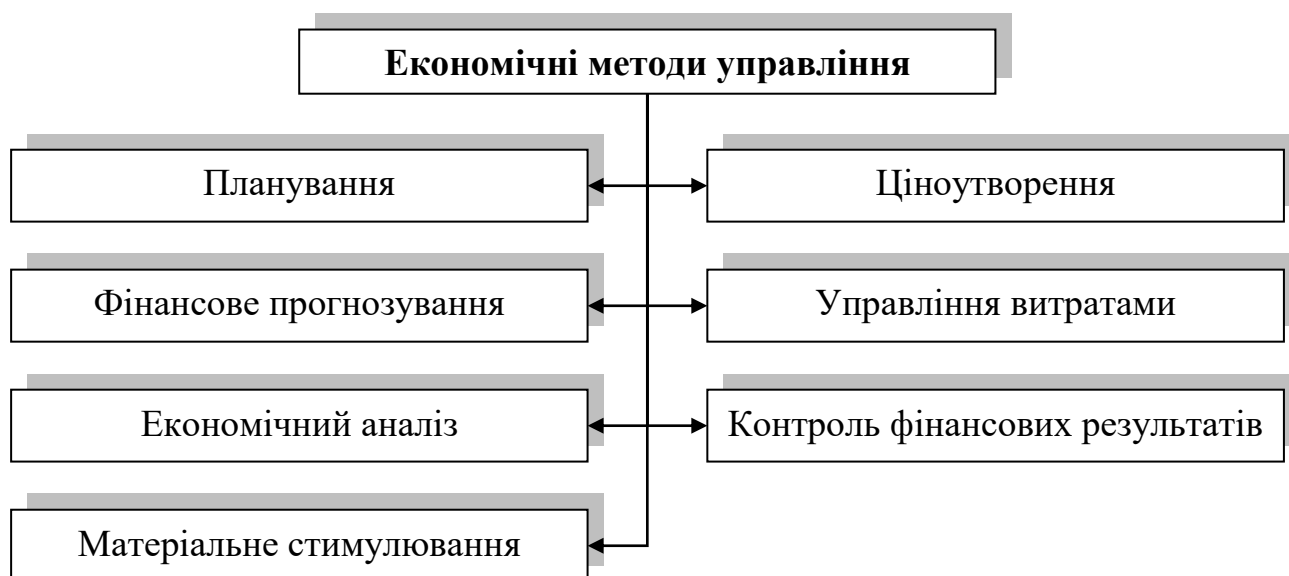

Рис.2.1. Економічні методи управління діяльністю Тереховлянського РайСТ

Примітка. Складено автором на основі [24]

Оцінювання ефективності механізму використання економічних методів управління здійснюється на основі аналізу фінансово-економічних показників діяльності підприємства. Проведений аналіз свідчить, що упродовж останніх років діяльність Тереховлянського районного споживчого товариства характеризується скороченням обсягів доходу, зниженням рівня прибутковості та зменшенням рентабельності. Така тенденція свідчить про недостатню ефективність окремих управлінських рішень у сфері економічного регулювання діяльності підприємства.

Разом із тим позитивним аспектом є зниження обсягів зобов'язань, що характеризує прагнення підприємства до мінімізації боргового навантаження та підтримання фінансової стабільності. Водночас скорочення активів і чисельності працівників свідчить про зменшення масштабів господарської діяльності та необхідність удосконалення механізмів управління ресурсним потенціалом.

Особливого значення в сучасних умовах набуває підвищення ефективності управління витратами. Раціональне використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів дозволяє зменшити собівартість діяльності та підвищити рівень фінансової результативності підприємства. У цьому контексті важливим є впровадження сучасних методів економічного аналізу, бюджетування та фінансового контролю.

Підвищення ефективності механізму використання економічних методів управління в Тереховлянському районному споживчому товаристві також потребує активізації збутової діяльності, удосконалення системи планування, застосування сучасних інформаційно-аналітичних технологій та розвитку мотиваційних механізмів управління персоналом. Важливим напрямом є адаптація управлінської системи до сучасних економічних викликів, підвищення гнучкості управлінських рішень та посилення контролю за ефективністю використання ресурсів.

Отже, результати оцінки свідчать, що механізм використання економічних методів управління в Тереховлянському районному споживчому товаристві потребує подальшого вдосконалення. Реалізація заходів щодо оптимізації витрат, підвищення ефективності збутової діяльності, покращення системи фінансового планування та посилення економічного контролю сприятиме підвищенню результативності діяльності підприємства та зміцненню його фінансово-економічного стану.

Для оцінки ефективності використання економічних методів управління в Тереховлянському районному споживчому товаристві нами використано систему узагальнюючих показників: рентабельність діяльності, продуктивність праці, коефіцієнт фінансової стійкості та ефективність використання активів.

Рентабельність діяльності ми розраховували по ГВП «Долина» Тереховлянського РАЙСТ за формулою:

$$R = \text{Чистий прибуток (ЧП)} / \text{Дохід (Д)} \times 100\% \quad (1)$$

Дослідження показників рентабельності ГВП «Долина» Тереховлянського РАЙСТ за 2022-2025 рр. демонструє поступове зниження

фінансової результативності підприємства. Найбільш складна ситуація сформувалася у 2025 році, коли чистий прибуток становив лише 3,0 тис. грн, а рівень рентабельності скоротився до 0,04 %. Попри незначне збільшення доходу, підприємство фактично функціонувало на межі беззбитковості. Відтак, отримані результати характеризують погіршення ефективності діяльності підприємства та підтверджують потребу в посиленні контролю витрат і вдосконаленні механізму економічного управління.

Таблиця 2.3

**Основні показники рентабельності ГВП «Долина» Тереховлянського
РАЙСТ за 2022-2025 роки**

Роки	Чистий прибуток, тис. грн.	Дохід, тис. грн.	Рентабельність, %
2022	67,0	8094,0	0,83
2023	52,0	7263,0	0,72
2024	41,0	6590,0	0,62
2025	3,0	6868,0	0,04

Примітка. Складено автором на основі [24]

Дослідження показників продуктивності праці ГВП «Долина» Тереховлянського РАЙСТ за 2022-2025 рр. демонструє позитивну динаміку ефективності використання трудових ресурсів підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Основні показники продуктивності праці ГВП «Долина»
Тереховлянського РАЙСТ за 2022-2025 роки**

Роки	Дохід, тис. грн	Кількість працівників	Дохід на 1 працівника, тис. грн
2022	8094,0	16	505,9
2023	7263,0	11	660,3
2024	6590,0	12	549,2
2025	6868,0	9	763,1

Примітка. Складено автором на основі [24]

Продуктивність праці нами розраховувалась за формулою:

$$\text{ПП} = \text{Дохід (Д)} / \text{Кількість працівників (N)} \quad (2)$$

У 2022 році обсяг доходу на одного працівника становив 505,9 тис. грн. У

2023 році цей показник збільшився до 660,3 тис. грн., що пояснюється скороченням чисельності персоналу при відносно стабільних обсягах доходу.

У 2024 році продуктивність праці знизилася до 549,2 тис. грн. унаслідок скорочення доходу та збільшення кількості працівників. Водночас у 2025 році зафіксовано найвищий показник продуктивності праці - 763,1 тис. грн. на одного працівника, що стало результатом оптимізації кадрового складу та зростання доходу підприємства. Загалом проведений аналіз підтверджує підвищення ефективності використання трудового потенціалу ГВП «Долина».

Дослідження показників фінансової стійкості ГВП «Долина» за 2022-2025 рр. демонструє позитивну динаміку фінансової незалежності підприємства та скорочення його залежності від залучених коштів (табл.2.5).

Коефіцієнт фінансової стійкості ми розраховували за формулою:

$$K_{фс} = \frac{\text{Активи (А)} - \text{Зобов'язання (З)}}{\text{Активи (А)}} \quad (3)$$

Упродовж 2022-2023 рр. коефіцієнт фінансової стійкості залишався на рівні 0,76. У 2024 році показник підвищився до 0,81, а у 2025 році - до 0,84, що пов'язано зі зменшенням обсягу зобов'язань із 428,0 тис. грн до 256,0 тис. грн.

Таблиця 2.5

**Основні показники фінансової стійкості ГВП «Долина» Терехівлянського
РАЙСТ за 2022-2025 роки**

Роки	Активи, тис. грн	Зобов'язання, тис. грн	Коефіцієнт фінансової стійкості
2022	1765,0	428,0	0,76
2023	1783,0	427,0	0,76
2024	1687,0	316,0	0,81
2025	161,0	256,0	0,84

Примітка. Складено автором на основі [24]

Позитивна динаміка коефіцієнта фінансової стійкості характеризує посилення фінансової самостійності підприємства та зниження боргового навантаження. Разом із тим скорочення активів із 1765,0 тис. грн до 1610,0 тис. грн свідчить про зменшення ресурсної бази підприємства. Відтак, отримані результати вказують на покращення фінансової стійкості ГВП «Долина», проте

підприємство потребує підвищення прибутковості та ефективності господарської діяльності.

Дослідження показників ефективності використання активів демонструє погіршення результативності використання ресурсного потенціалу підприємства (табл.2.6).

Ефективність використання активів ми розраховували за формулою:

$$ROA = \text{Чистий прибуток (Чп)} / \text{Активи (А)} \times 100\% \quad (4)$$

У 2022 році рентабельність активів (ROA) становила 3,80 %, у 2023 році показник скоротився до 2,92 %, а у 2024 році - до 2,43 %. Така динаміка пояснюється поступовим зменшенням чистого прибутку підприємства. При цьому найнижче значення ROA зафіксовано у 2025 році - 0,19 % при чистому прибутку 3 тис. грн., що характеризує низьку ефективність використання активів та погіршення фінансових результатів діяльності. Відтак, отримані результати вказують на необхідність посилення контролю за використанням ресурсів і підвищення прибутковості діяльності підприємства.

Таблиця 2.6

**Основні показники використання активів ГВП «Долина»
Теребовлянського РАЙСТ за 2022-2025 роки**

Роки	Чистий прибуток, тис. грн	Активи, тис. грн	ROA, %
2022	67,0	1765,0	3,80
2023	52,0	1783,0	2,92
2024	41,0	1687,0	2,43
2025	3,0	1610,0	0,19

Примітка. Складено автором на основі [24]

Проведений аналіз підтвердив, що застосування економічних методів управління в Теребовлянському районному споживчому товаристві сприяє збереженню фінансової стабільності та зменшенню рівня боргового навантаження підприємства. Разом із тим діяльність товариства характеризується недостатнім рівнем прибутковості та зниженням ефективності використання активів.

Позитивною тенденцією є зростання продуктивності праці, що свідчить про більш раціональне використання трудових ресурсів. Водночас скорочення показників рентабельності підтверджує потребу в удосконаленні управління витратами, посиленні збутової діяльності та підвищенні результативності фінансово-господарської діяльності підприємства.

«ТОВ «Теребовлянський ринок» функціонує у сфері організації торговельної діяльності та забезпечення роботи ринкової інфраструктури у місті Теребовля. Підприємство створює умови для здійснення роздрібної торгівлі, забезпечуючи суб'єктів господарювання торговельними місцями та необхідною інфраструктурою» [24]. Разом з тим, контрольна частка статутного капіталу товариства належить Теребовлянському районному споживчому товариству, що підтверджує належність підприємства до системи споживчої кооперації та зумовлює відповідний організаційно-економічний зв'язок між суб'єктами. Відтак, діяльність підприємства спрямована на підтримання місцевої торговельної мережі, розвиток малого підприємництва та забезпечення населення товарами повсякденного попиту.

Аналіз основних фінансово-економічних показників ТОВ «Теребовлянський ринок» за 2023-2025 рр. свідчить про нестабільну динаміку господарської діяльності підприємства (табл.2.7).

Таблиця 2.7

**Основні фінансово-економічні показники ТОВ «Теребовлянський ринок»
за 2022-2025 рр.**

Показник	Роки		
	2023	2024	2025
Дохід, тис. грн	930,1	621,0	1971,0
Чистий прибуток, тис. грн	3,2	4,0	20,0
Рентабельність, %	0,34	0,64	1,01
Активи, тис. грн	2 286,1	9347,0	10875,0
Зобов'язання, тис. грн	83,6	89,0	372,0
Кількість працівників, осіб	3	3	3

Примітка. Складено автором на основі [24]

Дослідження фінансово-економічних показників ТОВ «Теребовлянський

ринок» за 2023-2025 рр. демонструє позитивну динаміку результатів господарської діяльності підприємства.

У 2023 році дохід підприємства становив 930,1 тис. грн., а чистий прибуток - 3,2 тис. грн. при рівні рентабельності 0,34 %. У 2024 році відбулося скорочення доходу до 621,0 тис. грн., однак збільшення чистого прибутку до 4,0 тис. грн. забезпечило підвищення рентабельності до 0,64 %. Водночас, найкращі фінансові результати зафіксовано у 2025 році, коли дохід зріс до 1971,0 тис. грн., чистий прибуток - до 20,0 тис. грн., а рентабельність - до 1,01 %. Одночасно спостерігалось зростання активів підприємства до 10875,0 тис. грн. - та збільшення обсягу зобов'язань до 372,0 тис. грн. Відтак, отримані результати характеризують покращення фінансово-економічного стану підприємства та підвищення результативності його діяльності.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Стратегічні напрями підвищення ефективності використання економічних методів управління на підприємстві

У сучасних умовах функціонування підприємств підвищення ефективності використання економічних методів управління набуває особливого значення, оскільки саме економічні важелі забезпечують результативність управлінських рішень, раціональне використання ресурсів та досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства. Економічні методи управління охоплюють систему фінансового планування, бюджетування, матеріального стимулювання, ціноутворення, економічного аналізу, управління витратами та контролю фінансових результатів діяльності. Їх застосування сприяє формуванню ефективного механізму управління підприємством, який забезпечує стабільність господарської діяльності та підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

В умовах посилення конкуренції, нестабільності економічного середовища та цифрової трансформації бізнес-процесів підприємства потребують удосконалення підходів до використання економічних методів управління. Особливого значення набуває здатність підприємства швидко адаптуватися до змін ринкового середовища, забезпечувати ефективний розподіл ресурсів та підтримувати належний рівень фінансової стійкості [3]. Саме тому економічні методи управління виступають не лише інструментом поточного регулювання діяльності, але й важливим елементом стратегічного розвитку підприємства (табл.3.1).

Одним із основних стратегічних напрямів підвищення ефективності використання економічних методів управління є вдосконалення системи фінансового планування та прогнозування. Формування обґрунтованих

фінансових планів дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища, оптимізувати структуру витрат і забезпечувати стабільність фінансових результатів. Важливе значення має застосування сучасних методів бюджетування, які забезпечують підвищення рівня контролю за використанням фінансових ресурсів. Ефективна система фінансового планування також створює передумови для підвищення інвестиційної привабливості підприємства та забезпечення його довгострокової фінансової стабільності.

Таблиця 3.1

**Напрями вдосконалення економічних методів
управління підприємством**

Напрямок удосконалення	Економічні методи управління	Основні заходи
Удосконалення фінансового планування	Планування, бюджетування, прогнозування	Формування системи фінансового планування та контролю виконання бюджетів
Оптимізація управління витратами	Економічний аналіз, контролінг, нормування витрат	Запровадження постійного моніторингу витрат і контролю собівартості
Підвищення ефективності використання трудових ресурсів	Матеріальне стимулювання, мотивація праці	Впровадження системи преміювання та оцінювання результативності праці
Активізація збутової діяльності	Ціноутворення, маркетингові методи, економічне стимулювання	Розширення ринків збуту та вдосконалення цінової політики
Удосконалення управління активами	Аналіз ефективності активів, інвестиційне планування	Оптимізація структури активів та оновлення матеріально-технічної бази
Цифровізація управлінських процесів	Автоматизація обліку та економічного аналізу	Впровадження сучасних інформаційних систем управління
Посилення фінансового контролю	Фінансовий контроль, економічний моніторинг	Регулярний аналіз фінансових показників та оцінка ризиків
Розвиток стратегічного управління	Стратегічне планування, економічне прогнозування	Формування довгострокової стратегії розвитку підприємства

Примітка. Складено автором самостійно

Суттєвим напрямом є оптимізація управління витратами підприємства. Рациональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів

сприяє зниженню собівартості продукції та підвищенню рівня прибутковості діяльності. У цьому контексті доцільним є впровадження системи контролінгу, економічного моніторингу та постійного аналізу витрат за центрами відповідальності. Особливу увагу необхідно приділяти виявленню непродуктивних витрат, удосконаленню системи внутрішнього контролю та підвищенню ефективності використання оборотних активів підприємства.

Важливу роль у підвищенні ефективності економічних методів управління відіграє вдосконалення системи мотивації персоналу. Використання матеріального стимулювання, преміювання та системи оцінювання результативності праці забезпечує підвищення продуктивності праці, посилення зацікавленості працівників у результатах діяльності підприємства та формування ефективного трудового потенціалу.

Стратегічним напрямом розвитку підприємства є також активізація збутової діяльності та вдосконалення політики ціноутворення. Ефективне управління збутом сприяє збільшенню обсягів реалізації продукції, розширенню ринків збуту та зміцненню конкурентних позицій підприємства [9]. У сучасних умовах важливого значення набуває використання маркетингових інструментів, цифрових технологій та систем аналітичного супроводу управлінських рішень. Використання електронної комерції, цифрового маркетингу та CRM-систем дозволяє підприємству підвищити ефективність взаємодії зі споживачами та покращити якість збутової діяльності [12]. Водночас, реалізація стратегічних підходів до ціноутворення зумовлює необхідність формування цінової політики досліджуваного РайСТ на засадах циклічності, що передбачає розгляд цього процесу як сукупності взаємопов'язаних елементів прийняття управлінських рішень у сфері встановлення цін (рис.3.1). Перспективи вдосконалення маркетингової діяльності споживчого товариства значною мірою залежать від результативності цінової політики. Використання традиційних підходів до прийняття цінових рішень може спричиняти виникнення цінових ризиків, що зумовлює необхідність застосування сучасних механізмів їх мінімізації та

нейтралізації можливих негативних наслідків.

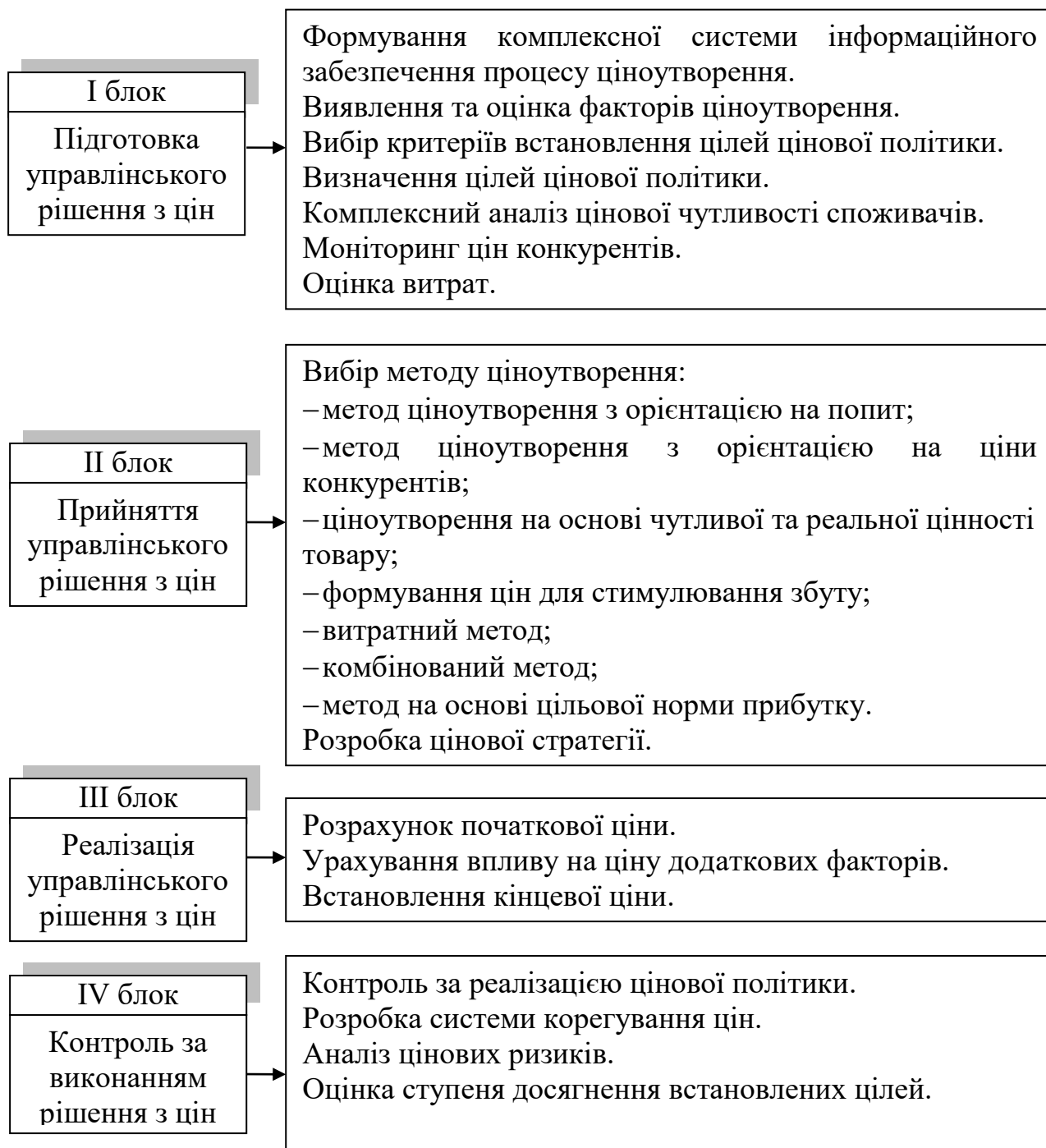

Рис. 3.1. Циклічний процес формування цінової політики досліджуваного споживчого товариства

Примітка. Побудовано автором

В цьому контексті ефективне забезпечення розвитку підприємства в умовах нестабільного середовища потребує функціонування цілісної системи управління ризиками, спрямованої на своєчасне виявлення потенційних загроз, оцінювання їхнього впливу та розроблення заходів реагування. У межах

діяльності досліджуваного споживчого товариства процес управління ризиками доцільно реалізовувати через послідовність взаємопов'язаних етапів: взаємодію та консультування учасників процесу; визначення параметрів ризик-менеджменту; ідентифікацію та аналіз ризиків; їх якісне і кількісне оцінювання; прийняття управлінських рішень щодо мінімізації ризиків; а також постійний моніторинг ризикового середовища підприємства. Водночас, важливою є економічна стійкість підприємства, яку доцільно розглядати з урахуванням окремих видів ризиків, що впливають на діяльність підприємства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Види економічної ризикостійкості підприємства

Вид ризику	Характеристика економічної стійкості по відношенню до певного виду ризику	Цілі інтегрованої оцінки економічної стійкості щодо певного виду ризику
Ціновий ризик	Забезпечення оптимального механізму ціноутворення продукції, що дозволяє з найбільшим ефектом планувати достатній рівень прибутку.	Оцінка рівня внутрішніх витрат і планування достатнього рівня прибутку, коригування неплатежів, проведення заходів щодо зниження собівартості для досягнення беззбитковості.
Управлінський ризик	Означає здатність кваліфікованого персоналу управляти діяльністю, проводити грамотний маркетинг, аналізувати роботу організації, а також забезпечувати надійне інформаційне поле для розробки подальшої стратегії.	Стратегічне цілепокладання, встановлення оптимальних пропорцій у структурі управління, розрахунок оптимального обсягу витрат на управління.
Фінансовий ризик	Передбачає оптимізацію основних фінансових факторів, що викликали зміни в економічному стані об'єкта управління, виявлення доступних джерел коштів і оцінка доцільності їх мобілізації з метою збільшення прибутковості.	Забезпечення ефективності використання власних і позикових коштів, основних фондів і оборотних коштів, а також платоспроможності.
Ризик конкурентоспроможності	Передбачає оптимізацію змін у просторово-часовому розрізі, прогноз основних тенденцій в економічному становищі підприємства, розробка стратегії, орієнтованої на подальше підвищення конкурентоспроможності.	Забезпечення високої ділової активності порівняно з конкурентами, розрахунок і попередження різного роду ризиків, побудова сценаріїв розвитку.

Примітка. Складено автором

Конкурентоспроможність Тереховлянського РайСТ характеризується рівнем конкурентних переваг, що формуються завдяки ефективному використанню ресурсного потенціалу, задоволенню потреб споживачів і

результативності господарської діяльності в умовах мінливого ринкового середовища. У зв'язку з цим на рис. 3.2 узагальнено основні фактори, які впливають на ефективність функціонування підприємства.

Рис. 3.2. Фактори, що визначають ефективність діяльності торговельного підприємства на споживчому ринку

Примітка. Складено автором

При цьому, узагальнені фактори охоплюють організаційно-управлінські, фінансово-економічні, маркетингові, кадрові та зовнішні складові, що визначають рівень конкурентних переваг підприємства, його здатність адаптуватися до змін ринкового середовища та забезпечувати результативність господарської діяльності. Сукупна дія зазначених факторів сприяє зміцненню ринкових позицій підприємства та підвищенню ефективності його функціонування.

Таким чином, підвищення результативності використання економічних методів управління передбачає комплексне вдосконалення системи фінансового планування, управління витратами, мотивації працівників, організації збутової діяльності та інформаційного забезпечення управлінських процесів. Реалізація визначених стратегічних напрямів сприятиме посиленню конкурентних позицій підприємства, зростанню рівня прибутковості, покращенню фінансово-економічних показників та забезпеченню стійкого розвитку підприємства в умовах динамічного конкурентного середовища.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження на тему «Механізм використання економічних методів управління для підвищення ефективності підприємства» узагальнено теоретичні підходи до використання економічних інструментів управління та сформовано практичні рекомендації щодо вдосконалення управлінської діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання.

1. Встановлено, що економічні методи управління займають важливе місце у системі менеджменту підприємства, оскільки забезпечують регулювання господарських процесів за допомогою фінансових, планово-аналітичних та мотиваційних інструментів. Їх застосування створює передумови для більш раціонального використання ресурсів, підвищення результативності управлінських рішень і забезпечення стабільності функціонування суб'єкта господарювання в умовах конкурентного середовища.

2. Обґрунтовано, що ефективність використання економічних методів управління залежить від поєднання системного, процесного, ситуаційного та комплексного підходів до організації управлінської діяльності. Використання зазначених підходів дозволяє забезпечити узгодженість управлінських процесів, своєчасне реагування на зміни зовнішнього середовища та орієнтацію підприємства на досягнення стратегічних результатів. Результати дослідження підтвердили, що належний рівень економічного управління позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства, ефективність використання ресурсного потенціалу та рівень конкурентоспроможності.

3. Проведена діагностика діяльності Тереховлянського районного споживчого товариства дала можливість оцінити особливості використання економічних методів управління в практичній діяльності підприємства. Аналіз організаційно-господарської структури засвідчив, що основну роль у формуванні фінансових результатів відіграють структурні підрозділи, діяльність яких пов'язана із здійсненням торговельних операцій та організацією ринкової діяльності. Це свідчить про вагоме значення торговельного напрямку для забезпечення економічної стабільності підприємства.

4. Аналіз фінансово-економічних показників Тереховлянського РайСТ за 2022-2025 рр. показав, що підприємство характеризується достатнім рівнем забезпеченості матеріальними ресурсами та порівняно низьким рівнем боргового навантаження. Водночас встановлено тенденцію до зниження обсягів товарообігу, скорочення рівня прибутковості та зменшення показників рентабельності. Основними чинниками негативного впливу визначено зниження купівельної спроможності населення, посилення конкурентного тиску у сфері торгівлі, скорочення кількості торговельних об'єктів і недостатню ефективність окремих управлінських рішень щодо економічного регулювання діяльності підприємства.

5. Оцінювання результативності механізму використання економічних методів управління дало змогу встановити, що економічні інструменти управління залишаються одним із визначальних чинників забезпечення стабільної діяльності підприємства. Їх ефективне застосування сприяє оптимізації використання фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, удосконаленню процесів планування та підвищенню якості управлінських рішень. Разом із тим результати дослідження підтвердили необхідність модернізації окремих елементів економічного механізму управління, зокрема системи збуту, мотивації персоналу та інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підприємства.

6. У процесі дослідження запропоновано стратегічні напрями підвищення ефективності використання економічних методів управління, які передбачають удосконалення системи фінансового планування, бюджетування, контролю витрат, аналізу фінансових результатів та матеріального стимулювання працівників. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню результативності господарської діяльності, зміцненню конкурентних позицій підприємства та покращенню його фінансово-економічного стану.

7. Доведено, що забезпечення довгострокового розвитку підприємства в умовах нестабільного економічного середовища потребує формування дієвої системи управління ризиками. Ефективний ризик-менеджмент повинен

базуватися на своєчасному виявленні потенційних загроз, оцінюванні рівня їх впливу на результати діяльності підприємства та розробленні управлінських заходів щодо мінімізації можливих негативних наслідків. Запропоновано здійснювати процес управління ризиками через послідовне виконання взаємопов'язаних етапів: ідентифікацію ризиків, їх аналіз та оцінювання, прийняття управлінських рішень і постійний моніторинг ризикового середовища підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Августин Р., Демків І., Трепет Н. Аспекти Інтернет-маркетингу в контексті управління конкурентоспроможністю підприємств в умовах цифровізації. *Development Service Industry Management*, Вип.3, 2025. 113-117. [https://doi.org/10.31891/dsim-2025-11\(17\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-11(17))
2. Августин Р., Демків І., Будняк В. Напрями підвищення ефективності бізнес-процесів організацій ІТ-сектору. *Modeling the development of the economic systems*, 2, 2025, 145-149. <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-16-18>
3. Балабанова Л.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. / Л. В. Балабанова, Г.В. Кривенко, І.В. Балабанова. К.: ВД «Професіонал», 2019. 256 с.
4. Безугла А. Ефективність управління оборотним капіталом як чинник впливу на фінансову та інвестиційну привабливість підприємств торгівлі України. *Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства*. 2020. № 1. URL: <https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/240/231>
5. Березіна Л. М., Вараксіна О. В., Олійник А. С., Рак А. Г. Теоретико-методологічні основи управління конкурентоспроможністю підприємства. *Агросвіт*. 2021. № 21-22. С. 35-42. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3518&i=4>
6. Битов, В., Горбач, Л., Котляров, В. (2021). Методи економічного управління як основні важелі ефективного розвитку підприємства. *Економічний форум*, 11(2), 2021. С. 55-61. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-2-7>
7. Артюх О.В., Чернишова Л.В. Оцінка результативності бізнес-процесів на підприємствах роздрібної торгівлі: огляд підходів. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1443>
8. Волинець, Л. М., Хоменко І. О., Халацька І. І., Божок Ю. О., Пенківська К. С. Формування системи управління ризиками в логістичній діяльності підприємств. *Вісник НТУ. Серія «Економічні науки»*. 2021. Вип. 2

(49). С. 22-31.

9. Герега О. В. Стратегічні орієнтири управління потенціалом фінансово-економічної стійкості торговельних підприємств. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Львів, 2020. Вип. 61. С. 84-92

10. Глушко А. Д., Грачова А. О. Методичні засади аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=710>

11. Кириченко О.М., Мігдальський А.В. Методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5428>

12. Козловський А. Стратегічні підходи до використання цифрових інструментів підприємствами в умовах Індустрії 4.0. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*. 2025. № 2 (66). DOI: <https://doi.org/10.26661/vznuen-2414-0287>

13. Конституція України: прийн. на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. № 254/96 ВР (із змінами та доповненнями). К.: ЮРІНКОМ, 1996. 79с

14. Кошова В. Ю., Богацька Н. М. Основні напрямки підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства. *Економічні студії*. 2017. № 5 (18). С. 56-60. URL: <https://journals.indexcopernicus./com/api/file/viewByFileId/709519.pdf>.

15. Кривенко К. Ю. HR-менеджмент: сучасні методи і практики. Київ: Академвидав, 2023. 234 с.

16. Кривіцька В. В., Зянько В. В. Механізм управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільності. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8118>

17. Круп'як Л.Б. Інфраструктурне забезпечення розвитку економіки в умовах реалізації політики післявоєнного відновлення країни. *Електронний журнал: Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2026. № 3. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/9420/9572>

18. Круп'як Л.Б., Шкільняк М.М., Васіна А.Ю. та інші. Розвиток публічного управління та менеджменту в умовах трансформаційних викликів колективна монографія /за ред.. Шкільняка М.М., Васіної А.Ю. Тернопіль. ЗУНУ, 2022. 524 с. (розділ 3.8. С.277- 286).

19. Куцик П. О., Геріга О. В. К95 Управління потенціалом фінансово-економічної стійкості та ефективності підприємств торгівлі: теорія, методологія, практика : монографія [за загальною редакцією професора Куцика П. О.]. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2023. 328 с

20. Куцик, П. О., Семів, С. Р. Стратегічні напрями розвитку споживчої кооперації України у контексті глобальних економічних трендів. Підприємництво і торгівля, (33), 2022. С.5-15. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2022-33-01>

21. Лозовський О. М., Гусак К. Ю. Шляхи оптимізації системи менеджменту підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/48.pdf.

22. Лизанець А.Г., Проскура В.Ф., Скуба А.М. Управління результативністю діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2024. №190. С. 66-71

23. Мазур Н. А. Економіка торговельного підприємства : навч. посібник / Н.А. Мазур, І.В. Семенець, І.А. Лопашук. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 192 с.

24. Матеріали діяльності Тербовлянського районного споживчого товариства. URL: <https://www.oss.te.ua/>

25. Назарова Л. В. Необхідність антикризового управління на підприємстві. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 23. С. 281-286.

26. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю. Ефективність управління підприємством, підходи та методи щодо її оцінки. Проблеми системного підходу в економіці. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 5(67). С. 100-106. URL: http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_67_2018_ukr/17.pdf.

27. Про споживчу кооперацію: закон України від 10.04.1992 № 2265-XII із змінами і доповненнями, внесеними від 27.07.2022 №2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-12#Text>

28. Про ціни і ціноутворення: закон України від 20.12.12 № 5496-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>

29. Резнік Н. П., Опалат Д. В. Інноваційні методи управління підприємствами з огляду на оцінку їхньої ефективності. *Економічний вісник НГУ*. 2019. № 4. С. 138-47. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2019/4/EV20194_138-147.pdf

30. Сарай Н.І. Оцінка конкурентного статусу торговельного підприємства: аналітичний аспект. *Трансформаційна економіка*. 2023. Вип. (3 (03)). С. 40-44. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-3-7>

31. Селезньова Г. О., Іпполітова І. Я. Оцінювання ефективності системи управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7711>

32. Складанівська О. Підходи та методи оцінки результативності діяльності підприємства. Scientific Collection InterConf with the Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: 210 Implementation to Modern Society (October 18-19, 2021). Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., 2021. 298 p. (P. 27 – 36).

33. Шерстюк Р., Козловський А. Аналіз сучасного стану та динаміки впровадження цифрових технологій підприємств України в умовах розвитку Індустрії 4.0. Наукові інновації та передові технології. 2025. № 7(47). С. 385–403. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7\(47\)-385-403](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-7(47)-385-403) (

34. Шимановська-Діанич Л. М., Педченко Н. С. Підходи до оцінки ефективності та результативності діяльності торговельного підприємства: сучасний погляд. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. Вип. 1. С. 71-77

35. Шкільняк М. М., Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Крисько Ж.Л., Демків І.О. Менеджмент. Підручник. Тернопіль, ЗУНУ, 2022. 258 с.